

בתוך מלחמת העצמאות

דוד בן-גוריון

ני מן השורש. אין אנו רשאים להניח כי אשר נעשה בששה מיליונים באירופה לא יוכל להעשות באותה שוש מאות אלף יהודים בארץ, ורק אם נתכונן כראוי בעוד מועד ונכשיר התגוננותנו בממדים חדשים — נצליח להרוף את הסכנה. התנועה הציונית לא היתה מוכנה אז, כנראה, לשמוע דברים אלה.

עתה אין עוד צורך לשכנע את התנועה הציונית, ובודאי לא את הישוב, שהמצב המור והסכנה רבה. דאף על פי כן מסופק אני אם התנועה הציונית, ואפילו הישוב, כבר הסיקו את המסקנות ההכרחיות מן המצב הזה. אנחנו עומים דים גם בפני הכוח התוקף הערבי, הנמצא בארץ, ובפני הפוטנציאל הכביר של מדינות ערב, הנתי מן מבחינה פוליטית ובנשק על ידי מעצמה או מעצמות אחדות. מי שענינו פקוחות ברי לו, שבלי מאמץ עליון (ופירוש מאמץ עליון הוא מאמץ שאין למעלה ממנו) לא ננצח.

לא ננצח על ידי כוח צבאי בלבד. בימינו אין מלחמה נעשית על ידי צבא בלבד, כל מלחמת דורנו נעשית על ידי כל העם. ומלחמתנו אינה קלה מכל שאר המלחמות; היא קשה ממנה. כי מלחמה זו אינה מלחמה נגד הכוח הצבאי היהודי — אלא נגד הישוב כולו, ואין להבחין בין חזית לעורף. בלי שלטון מלא על כל אמצעי הישוב וכוחותינו — לא נעמוד. ובצבא בלבד — גם אילו יכולנו להקים צבא גדול יותר — לא נעמוד, אם לא נגייס את המשק ואת הרוח ואת החוסן המוסרי. גם אנשי צבא שאומנותם בכך הכירו שהכוח המוסרי הוא שני שלישים מן הכוח הצבאי. ואולם בשני שלישים אלה בלבד אי אפשר לנצח. דרוש גם החלק השלישי... וכל זה כופה עלינו מסגרות אירגון חדשות, בישוב ובציונות, במדינה ובגולה, מסגרות המותאמות לצרכי המלחמה.

אין להוכיח, כתיאורימה מתימטית, את כוונת שרעמידתנו. אילו דרשנו במומחים לאסטרטגיה ולכלכלה, אבל מומחים שאינם יודעים את נפש הישוב הזה ואינם יודעים דבר על כוחה הפנימי של הציונות, ואמרנו להם: הרי ישוב של 650 אלף נפש, וזה מספר הגברים והנשים בגיל מסוים המצויים בו; הרי החקלאות שלו, והרי החרושת

השאלה איננה, אם להתגונן או להכנע — לנו אין כלל ברירה כזו, וכשאני אומר „לנו אין ברירה“ איני מתכוון ליהודי ארץ-ישראל סתם, או לציונים סתם; אני מתכוון לאותם היהודים, גם בארץ וגם בגולה, המסוגלים להיות רק חיים מסוג אחד בלבד: חיי עצמאות יהודית במולדת. יהודים אלה, בין שהם כאן, ובין שהם עתידים לבוא לארץ-ישראל, אינם יכולים להיכנע ולא יכנעו לא למופת, ולא לעבדאללה, לא למנהיגי הליגה הערבית ולא לממשלתו של בוויין. יהודים אלה מוכרחים להתגונן, מוכרחים לעמוד על זכותם ועל זכות עמם למולדת ולעצמאות, וכשמנסים לשלול מהם זכות זו בכוח — הם יגנו על זכותם בכוח, בכל הכוח שיש בידם. כל אותם היהודים שזכות זו — זכות-אבות היסטורית, זכות יצירה חלוצית, זכות ביקלאומית וזכות סבלם ויסוריהם של דורות — כל אלה שזכות זו היא להם שאלת חיים ומוות, להם אין ברירה אלא לעמוד בכוח — ובמלוא הכוח האפשרי — עד שזכותם תקום.

השאלה העומדת לפנינו היא לא אם להלחם, אלא איך להלחם. תכליתנו לנצח למען הבטיח קיומו החפשי של עמנו, התפתחות יצירתו, עתידו הממלכתי ומעמדו הבינלאומי. זוהי שאלת השאלות, בשעה זו, והיא מוכרחה לרתק ולשער בד את כל חיינו, את כל יכלתנו באדם, במשק, במוסדות ובארגון פוליטי וכלכלי. צרכי ההתגוננות וצרכי הנצחון עדיפים מכל צורך אחר, ויהא החשוב והיקר בצרכים.

באוגוסט 1947, במושב הועד הפועל הציוני בציריך, עשיתי נסיון שלא הצליח: ביקשתי להעמיד את התנועה הציונית על ההכרה שבטחון הישוב היא בעיה הקובעת הכל, ושרצרכי הבטחון חייבים לכוון את כל מעשי התגוננה הציונית והישוב כלפי פנים וכלפי הרץ, ושקודם לכל דבר אחר עלינו לדאוג להקמת כוח מזוין יהודי בארץ. ציינתי, שאם בי עניני הבטחון וההגנה תפסו כל השנים מקום חשוב בחיי הישוב, הרי עכשיו יש לראות את בעית הבטחון באור אחר לגמרי, שוב אין זו בעיה של התקפה על ישובים, אלא קיימת סכנה של נסיון צבאי מצד המדינות הערביות לעקור את המפעל הציוני

ובמצב זה החלה ההתקפה הממושכת ב־30 בנובמבר 1947. שלא פסקה אף ליום: בערים, בדרכים ובישובים חקלאיים ברחבי הארץ. ובמשך כל הימים האלה לא פונה אף ישוב יהודי אחד, ויהא המרוחק ביותר.

כוחות-המגן שלנו, לעומת זאת, חדרו לנקודות עדיפות רבות בגליל, בשומרון, ביהודה ובנגב. הם עשו שמות בכנופיות, כבשו עשרות ישובים ערביים, עירוניים וכפריים. המוני ערבים ברחו מפחד היהודים — וקצתם מלחץ הכנופיות. הישוב היהודי לא ברח משום עיר ומשום נקודה חקלאית.

יש לזכור שלערבים היה לא רק יתרון בכי מוח, אלא גם בצידוד. להמון הערבים בארץ יש נשק — ליהודים אין כמעט נשק פרטי, מחוץ למשקים החקלאיים ומושבות. ועוד יתרון היה לערבים: היזמה, כי הם היו התוקפים. בידיהם לבחור את הישוב אשר אותו יתקיפו, ועוד יתרון כביר: על צדם עמדה הממשלה, כלומר הממשלה הבריטית, מלבד המדינות הערביות.

למרות כל היתרונות הללו — בכמות, ביוד מוח, בצידוד, באהדת הממשלה, וגם עזרת הצבא, בעקיפין ובמישרין, התמוטטה תחזית הערבית הפנימית לחלוטין, ואילו אנו עמדנו כאשר עמדנו.

עובדה זו נתנת לנו יסוד לבטחון ולאמון, אך הלילה לנו להסיק ממנה מסקנות מרחיקות לכת. הסכנה מאיימת וקיימת. הפוטנציאל הלוחם הערבי עוד לא נכנס אלא בחלקו. עם יציאת השלטון הבריטי פוסק רק שלטון שיש עליו מידת אחריות וחוקה מסוימת; הצבא הבריטי נשאר לפי שעה — ללא מעמסה כבדה של אחריות וללא חובה. הפרלמנט הבריטי ראה לחוקק חוק שהצבא הנשאר בארץ לאחר ה־15 במאי רשאי לעשות ככל העולה על רוחו, ובלבד שיעשה „בכ־ וונה טובה“ — אך הוא, הצבא, יהיה הפוסק, כוונה טובה מהי.

אבידות יקרות איבדנו — ביחוד בנפש, אך גם ברכוש. אבל הישגינו אף הם גדולים. כוחנו הלוחם גדול בהרבה ממה שהיה בשעה שנכנסנו למערכה זו, ויש סיכוי, שכוח זה יגדל באופן פרוגרסיבי.

לגידול כוחנו הכמותי גבולות אובייקטיביים: גודל הישוב בארץ, ויכולתו של העם היהודי בפזר ריו לשלוח לנו עזרה באנשים, אבל כוח-האדם הוא רק אחד הגורמים במערכה. חשוב לא פחות ממנו הוא הציוד הטכני והכוח הפיננסי, החוסן

שלו ונכסיו, והרי ידיעתו הצבאית וצידודו הצבאי; והרי גם התנועה הציונית, באמריקה ובאב־סטרליה, בדרום אפריקה ובפולין ובשאר ארצות. והיא נכונה לעזור לו, והיא כבולה על ידי מטר שלות ומרוחקת אלפי מילין; ומאידך — הרי ישוב ערבי של מילין ומאה אלף, ואתו עוד שלושים מילין, לא מעבר לים, אלא בשטח רצוף עם גבולי הארץ, ולמיליונים אלה יש מדינות וצבא ותקציב ותותחים ואוירונים ואניות, והם מקבלים נשק מאת אנגליה, ונתמכים על ידה תמיכה כספית, פוליטית וצבאית, והם יכולים להגיע הגה בנקל ולהסתער על הישוב — אילו באנו ואמרנו למנהיגים את כל אלה, ושאלנו לדעתם על סיכוינו — חוששני שהיו אומרים מיד: לא, אין תקוה.

ואילו היינו שואלים את המנהיגים לא היום, אלא לפני כמה חדשים, לאחר שהיינו מוסרים להם כל הידיעות על הישוב והפוטנציאל הצבאי שלו ועל הערבים והפוטנציאל הצבאי שלהם וקשריהם עם האנגלים, היינו שואלים אותם: היוכל ישוב זה לעמוד חדשים מספר? איני מספק פק גם כאן בתשובתם השלילית. זהנה עברו כמה חדשים, החזקנו מעמד.

כשהחלה ההתקפה הערבית נגדנו, בשלושים בנובמבר, לא היה לישוב צבא: היו לו רק חילות הגנה מקומיים, אשר זה שבעים שנה הם מגינים על ה„נקודות“ בשעת הצורך. היה לכוחות אלה גם איזה סידור ארצי, אבל כמעט כולם היו מרותקים למקומם. אלה לא היו חיילים מאומנים כהלכה; ולא היו אפילו מה שהיו אנשי „השומר“ לפני ארבעים שנה — אנשים שהגנת הישוב היא אומנותם. אלה היו אנשים העסוקים בעבודתם ובמשקם, ונותנים מזמנם הפנוי שעות אחדות בשבוע לאימונים, ומוכנים בשעת הצורך להגן על מקומם. מלבד אלה היה רק חיל אחד, בן אלפים אחרים, מגוייס למחצה. גם הוא נתן מחר צית זמנו למשק, ורק מחצית זמנו לאימונים צבאיים; אבל הוא נבדל מהשאר במה שהיה מוכן חמיד לכל קריאה ולא היה מרותק למקום — הוא הפלמ"ח. היתה התחלה של עוד כוח אחד שהוא להלכה בלתי־מרותק למקום, אבל גם הוא מתנדב, בלתי מגוייס, עסוק בעבודתו בבתי־חרושה, בשדה, בבתי־מסחר, ורק חלק משעות הפנאי שלו נתון לאימונים, הוא חיל השדה. והתקציב שעמד לרשות הבטחון היה מיצער — רק חלק מהסכום שמוציאה בריטניה על הלגיון הערבי.

מוזן, אלא גם עתיד, כל המפעלים הציבוריים, המדיניים והרוחניים, ואף אותם מפעלי התעשייה והחקלאות התולמים את ירושלים, ואין הכרח שיהיו דווקא במקום אחר, גם אם יכולים הם להיות במקום אחר, מקומם בירושלים. מקום שיש ברירה בין ירושלים ובין עיר אחרת — ירושלים עדיפה. יש רק עוד עיר אחת בארץ שבחשיבותה החיונית לנו אינה נופלת בהרבה מירושלים — וזה חיפה.

והנגב — בעינינו שונה מבעיני הגליל ועמק יזרעאל והשרון וכל חבל אחר בארץ. בכל חלקי הארץ עלינו להגן על ישובים קיימים — בנגב אנו חייבים להגן על מדבר, על לא-ישוב, השטח הקרוי בפינו „נגב” אינו אלא שער הנגב. בצפון תקענו יתדות ראשונות, אכן בין מפעלי היצירה שלנו לתפארת הוא צנור המים בנגב, אשר בלעדיו לא היתה לנו כל אחיזה בנגב, ואיני יודע אם היינו אפילו חולמים על הגנתו. לזהמי הנגב יודעים ערך הצנור וערך הנקודות המעטות אשר הקימונו בשממה. לא נוכל להגן על הנגב אם לא נתן לו את אשר אין לו: יהודים, הרבה יהודים, יהודים המצוידים גם במקלעים ומרגמות ורובים ורמונים ומכונות משוריינות וטנקים, וגם במח"ר רשות ובאתים ובמזמרות, כדי שיוכלו להפריח כל נקודה שיש בה טיפת מים, ויוכלו לבנות ישוב ליד כל מעין ולגדל בערבה מעט ירקות. אם מחזיחפצנו הוא אילת, עלינו להקים שורת ישובים ממין חדש, שאינם כתובים ב„שולחן ערוך” של מכון חקלאי או אקדמיה צבאית, אלא הם חטיבה מעורבת של מתיישבים ולוחמים, חקלאים וחילים. כך גזרת עלינו המציאות הגיאוגרפית, הפוליטית והחקלאית של הנגב. בלי מלחמה לא נעשה התישבות, ובלי התישבות לא ננצח במלחמה בנגב.

נצחוננו במלחמה זו צריך שיהיה מלווה — ובמידה מרובה הוא גם תלוי — בשינוי יסודי בהרכבם וחלוקתם של האוכלוסים היהודים בחל"ק הארץ השונים. דומני שהמלחמה תביא בעקבותיה שינוי רב בחלוקתו של הישוב הערבי; אך תקותנו היא שהמלחמה אולי תתקן חטא שחטאנו בהתרכזות-יותר ביישובים עירוניים מעטים למרות ההכרה הציונית, כי השיבה לקרקע היא הדרך הבטוחה ביותר להתאחזות במולדת.

וכך אני חוזר ומגיע לענין ההכרח הגמור בריכוז עניני הבטחון ברשות מרכזית אחת. אילו הייתי בא לכתוב היסטוריה, הייתי יכול לקשור כמה כתרים להנהלת הסוכנות על מעשיה למען

המוסרי והאינטלקטואלי. באלה ננצח. אין לזלזל כלל בכמות, אך לא בכל התנאים היא הקובעת. והן מראש יודעים אנו כי חולשתנו במיספר — ועיקר כוחנו ביתרון האיכות. הוא תנאי לנצחוננו.

למען ננצח במערכה זו — וזה מתוך הנחה שהצבא הבריטי וכיוצא בו לא יילחם בנו — דרושים חמשה דברים:

עלינו לגייס את כל כוח-האדם שלנו לנשק ולמשק על הצד הראציונאלי ביותר ובמלוא ההירקה, מתוך התחשבות בצרכי הבטחון ורק בהם בלבד; עלינו להכין, לייצר ולהשיג את הציוד הדרוש לנו, ובכללו כל-ירכב, ביבשה, בים וב-אוויר; להסדיר את המשק, את התעשייה, החקלאות, המסחר, האקספורט והאימפורט, חלוקת המזונות וחמרי הגלם בהתאם לצרכי שעת-חירום, למען החזקתו וחיווקו של הכוח הצבאי הגדל ולמען קיום הכלכלה העברית בהנאי מלחמה. ללא ערעור ותמוטה; עלינו להקים ולקיים שלטון עליון על כוח-האדם, הצבא, עובדי המשק, התעשייה והחקלאות, על הפינאנסים, וכל שירותי המדינה, ושלטון זה מקבל תמיכתו המלאה והנאמנה של העם היהודי בתפוצות; ועלינו לא להסתפק בטכסיטי מגן בלבד, אלא לתקוף במועד הנכון ובמקום הנכון, לאורך החזית כולה, לא רק בשטח המדינה היהודית, ולא רק בתחומי ארץ-ישראל, אלא למחוץ את כוח האויב באשר ימצא.

חמשת הדברים הללו רק הדבר השני — הכנת הציוד — אינו תלוי כולו בנו, אם גם בחל"קו הוא תלוי בנו, אבל כל שאר הדברים תלויים אך בנו, בישוב, בתנועה הציונית, בעם. מבלעדי רשות מרכזית, יחידה ועליונה שתחלוש על כוח האדם, הצבא, עובדי המשק, התעשייה והחקלאות, על הפינאנסים והשירותים הממלכתיים ביישוב ובארץ ותישען על התמיכה המלאה והנאמנה של התנועה הציונית והעם היהודי כולה, אין לעמוד במערכה.

והרי בעיות אחדות שעלינו לייחד להן את תשומת-לבנו.

ירושלים — שניה לתל-אביב במספר היהודים, אך יחידה לעמנו ולארצנו, שהרי אם יש לארץ נשמה — ירושלים נשמתה, והמערכה על ירושלים היא מכרעת איפוא מכמה בחינות, ולא מבחינה צבאית בלבד. יש להבטיח לא רק את הדרך לירושלים ואת עמדותינו בתוכה, אלא יש להבריא ולחזק את מעמדה בכלל, מן הצורך שירושלים העברית תדע שיש לה לא רק

רים חפשית או לא — אלה ואלה עניני בטחון. ושתי רשויות בענינים אלו — פירושן אנרכיה. ושלוש רשויות — אנרכיה משולשת והרת אסון. עד שנמצא יהא מוסד זה החולש היחיד על כל ענינינו בארץ. בלי זה לא ייתכן בטחון ולא תיתכן מערכה.

אני בטוח בנצחוננו — מתוך הסתייגות אחת. שלא נעמוד בפני צבא אירופי או אמריקני. אבל אין אנו חייבים להיכנע — מתוך חשש שמא ישלחו נגדנו צבאות אמריקניים ובריטיים. אם מישאו מבקש להכניענו, אל נקל עליו את המר לאכה; אם אמריקה תדרוש מאתנו הפסקת העל ליה — נשיב: לא. אם תרצה לכפות אותנו להס — כם — תשלח הנה את צבאה. הכרח פנימי הוא לנו להשיב „לא“ ללא כל היסוס, ובקול רם מאוד. על כל הצעה השוללת את העצמאות ואת העליה ואת ההתגוננות.

הישוב פירושו גם ערכי הישוב, ועל הישוב וערכיו נגן גם אם נעמוד בודדים בעולם. לא פעם עמד כל העולם נגדנו. גם אם נגזר עלינו לעמוד בודדים — לא ניבהל. נוסף לעמוד כאשר עמדנו, מיום היותנו לעם.

הבטחון. להנהלת הועד הלאומי, וכן למוסד הקרוי המפקדה הארצית וכן לוועד הבטחון — כולם דאגו לצרכי הבטחון בלב שלם, ולא הייתי שוכח גם את פעולת מגבית ההתגייסות וועדות המצב. ואולם אין השעה יפה לכתיבת היסטוריה. אנו עומדים בקשרי מלחמה ואין לנו אלא דאגה אחת: לנצח. מכאן הצורך המוחלט להעמיד במקום המוסדות המרובים בעלי הזכויות מוסד אחד ויחיד למלחמה. להגנה, לבטחון. אם יוחלט באו"ם לעשות כך או אחרת, ובין אם יכירו רוב חבריו ובין אם לא יכירו בממשלה הזמנית ובמועצת המדינה — המערכה הצבאית שהוטלה עלינו קודמת לכל והיא מחייבת שלטון מרכזי לישוב ולמאמץ המלחמה שלו ושל העם היהודי.

אין לך ענין מעניני הישוב שאין לו מגע ישיר או עקיף בבטחון. המשטר בבתי-חרושת, חלוקת העבודה, הליכת כלי-רכב מהעמק לחיפה או מהעמק לירושלים, עבודת פועלים או עבודת פועלות, דרכי הייצור במשק החק" לאי ובחרושת — כל אלה עניני בטחון. חל"ו קת מנות ודלק, שוק חפשי או לא. כתיבת מאמ"

לא ביקשנו את הבדידות, אך יש וכופים אותה עלינו. ולא נצא מן הבדידות על ידי שנאמר: איננו בודדים וטוב לנו. נצא מבדידותנו רק אם נדע ל שא את את משא בדידותנו, ומתוכה לת בוע את מקומנו בעולם כ ש ו י מ ע מ ש ו י מ .

עתים אתה שומע בימים אלה כי עתידו של העם היהודי תלוי בכך מה „אוריינטציה“ מדינית נקבע לעצמנו... עם קטן על כרחו מקבל מידי ההיסטוריה מציאות מדינית מסוימת שבה הוא מצווה למצוא את מקומו. אבל יש אומרים „אוריינטציה מדינית“ ומתכוונים להזדהות אידיאולוגית... יחסי שלום ועבודה הדדית עם עמים אחרים אינם נקבעים תמורת אידיאולוגיה, תנועה המכבדת את עצמה אינה מקבלת אותה מתוך חשבונות פוליטיים... אני גם מעיז לחשוב כי כוהות עולמיים אינם קובעים את יחס אלינו מתוך הערכה יתרה ל„אידיאולוגיות“ שלנו. ראינו גם עכשיו בעולם כי יחסים מתהווים ובריתות נכרתות לא לפי „השקפות עולם“, כי אם לפי המקום ההיסטורי שעמים תופסים.

ב. כצנלסון, תש"ב